

tota la comunitat —cisma dins de la comunitat amb Orsíesi—, ordre i equilibri restaurats per Teodor a l'ésser anomenat pare de la *koinonia*. El problema plantejat a l'autor de la Vida és que el caràcter sant de tots tres personatges —Pacomi, Teodor i Orsíesi—, i fins i tot de tots els monjos, resulta incompatible amb els humans, comprensibles, lògics i inevitables conflictes que la construcció d'una comunitat com la pacomiana havia de generar. És aquest conflicte el que, possiblement, animà al redactor de la vida a unir i barrejar les vides de Pacomi, Teodor i Orsíesi, com a única forma d'explicar la gènesi de la vida monàstica a Egipte. I és també aquest enfrontament, que es percep clarament a mesura que es llegeix el llibre, el que el fa interessant.

Tanmateix, hi ha d'altres aspectes que, per acabar, voldria esmentar ni que fos succintament. Sorprenen —potser perquè vivim dins una societat laica que ha perdut tot una forma religiosa de veure i interpretar el món— tocs d'autèntic humor o ironia que es fan estranys si pensem que són posats en boca de rigidíssims ascetes (per exemple, els capítols 61 i 64). Sorpren també que la Vida estigui redactada dins d'una lògica que podríem anomenar teocèntrica, una lògica tan completament allunyada de la nostra, inconscientment racionalista i laica, que —ho he de confessar— obliga a voltes a haver de rellegir alguns episodis per poder comprendre'ls.

CARLES VELA I AULESA
Institució Milà i Fontanals (CSIC)

Santiago VIDIELLA, *Contribución al Catálogo de Comendadores de Alcañiz. Orden de Calatrava*, Alcanyís, Centro de Estudios Bajoaragoneses, 1997. 253 pp.

Es tracta de l'edició del recull, fins ara inèdit, de notícies històriques sobre la comanda d'Alcanyís de l'orde de Calatrava i els seus dominis al Baix Aragó que l'advocat i historiador calaceità Santiago Vidiella dugué a terme els darrers anys de la seva vida.

Els cavallers de l'orde de Calatrava tingueren un paper destacat en la conquesta de les terres riverenques dels rius Algars, Matarranya, Guadalopec, Martín, Alhambra i Guadalquivar, entre 1167 i 1180. Com a recompensa l'any 1180 obtingueren d'Alfons el Cast el domini de la vila d'Alcanyís i dels termes i jurisdiccions de Favara, Maella, Calaceit, Cretes, La Portellada, La Codonyera i Alcorissa, entre d'altres. Alcanyís s'erigí, ben aviat, en seu de la comanda calatrava major d'Aragó i, entre 1257 i 1290, les poblacions més importants en comandes secundàries.

El catàleg recull informació des de l'any 1191, en època d'Hurtado, el primer comanador documentat per Vidiella, fins al segle XIX. La informació procedeix principalment dels arxius municipals dels pobles on l'orde de Calatrava exercí la seva senyoria, que Vidiella pogué consultar, especialment de pergamins i cartularis on es recollien els privilegis municipals i les franqueses senyorials. Alguns d'aquests cartorals (el de Calaceit i el de Montroig) desaparegueren posteriorment, el que fa que aquest recull, fins ara inèdit, sigui de consulta obligada per a qualsevol estudi de la regió en època medieval.

Segons Carlos Laliena, que prologa l'edició, aquest treball ha de posar-se en relació

amb l'obra del mateix autor "Desarrollo del municipio de Alcañiz después de la Reconquista" publicat l'any 1907 en els primers números del "Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón".

El *Catálogo*, escrit cap al 1927, és el darrer treball de recerca de Santiago Vidiella, confegit a les acaballes de la seva vida, possiblement inacabat, com ho mostra l'absència de notes a peu de pàgina remetent a la procedència dels documents. L'edició, a càrrec del Centro de Estudios Bajoraragoneses, s'inscriu dins de la redescoberta de l'obra de Santiago Vidiella personatge clau del regeneracionisme conservador aragonès de l'època de la restauració. En els darrers anys han estat reeditades les "Recitaciones de la Historia de Calaceite" (Alcanyís, 1896) i els números de la primera etapa del "Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón" (Saragossa-Tortosa, 1907-1909), del qual Vidiella fou fundador i col·laborador assidu.

PERE BENITO I MONCLÚS

Institució Milà i Fontanals, CSIC. Barcelona

Robert VINAS, ET ALII, *Les Templiers en pays catalan*, Perpignan, Editorial Perpinyà, 1998). 215 pp. (Col·lecció "Història").

This volume, the latest in a series on the history of Roussillon, brings together six independent essays on the Templar presence in French Catalonia. Of the contributors, four are French and two Catalan; three are PhD holders with university or equivalent posts.

Robert Vinas leads off with "Coup d'oeil sur l'histoire de l'ordre du Temple dans le pays catalans au nord des Pyrénées", an overview of Mas Déu, the main Templar commandery of Roussillon. He describes the house's properties and revenues, and its agricultural and commercial activities including the "entreprise capitaliste" (p. 23) of its seigniorial suburb, San Mateu, in Perpignan. The commandery's integration in the network of the local lower nobility is emphasised. In "Les Templiers en Roussillon: formation et mise en valeur de leur patrimoine foncier", Laure Verdon (Université de Provence) examines the nuts and bolts of Mas Déu's economy. Driven through the mid-12th century primarily by donations, the house's acquisitive policy changed to one of consolidation by purchase. Cereal culture was the mainstay of production, but animal husbandry was also important and olive and viticulture were actively expanded in the 13th century. Gauthier Langlois' "Une bastide templière en Fenolhèdes? La bastide de Campsur-l'Agly (Aude)", consists of an archaeological and documentary study of a *bastide* in the Corbières. He concludes that this was a very late Templar foundation (made in conjunction with local nobles), proving that the Military Orders played a role in the *bastide* movement. In "La cristiandat en mayor peril' ou la perception de la question d'Orient dans la Catalogne de la fin du XIII siècle", Pierre-Vincent Claverie examines Catalan policies towards the Latin and Islamic East during the crisis of the 1290s. With the fall of Acre and the threat of Mamluke irridentism, Catalans adopted a "pragmatisme politique" (p. 89) which led them to plan military campaigns against the Mamlukes and alliances with the Mongols while they continued to trade (in defiance of

"Anuario de Estudios Medievales", 30/1 (2000)